

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ БУДОВИ СЛОВА І СЛОВОТВОРУ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено деякі актуальні проблеми, пов'язані із виробленням в учнів навичок розбору слова за будовою й встановлення способу словотворення з виокремленням його засобів. Мета викладеного – привернути увагу студентів-філологів та вчителів-мовників до низки важливих проблем морфеміки й дериватології, окреслити шляхи усунення можливих учнівських помилок у визначенні кореня й афіксів, у встановленні мотиваційних відношень у процесі словотворення, а відтак і способів словотворення. Приділена увага й потребі вдосконалення викладеного в пропонованих для НУШ підручниках 5 і 6 класу матеріалу з цих тем.

Ключові слова: будова слова, словотвір, способи і засоби словотворення, навчальна програма для 5 і 6 класу НУШ, підручники з української мови для 5 і 6 класу НУШ.

Oleksenko, O. Problems of Studying Word Structure and Word Formation in Secondary Education Institutions. *The article highlights some pressing issues related to developing students' skills in analysing word structure and identifying the method of word formation by distinguishing its means. The purpose of this study is to draw the attention of philology students and language teachers to a range of essential issues in morphemics and derivatology, outline ways to eliminate possible student errors in determining roots and affixes, and establish motivational relationships in the process of word formation, thereby identifying word formation methods.*

The main research methods include observation, comparison, and contrast. The objectives that need to be addressed to achieve this goal are as follows: to identify complex problems associated with studying word structure and methods of word formation; to describe certain inconsistencies in the theoretical and practical material presented in secondary school textbooks that concern the acquisition of relevant word analysis skills; to focus on algorithms for analysing word structure, emphasising the need to differentiate between the word ending and inflexion; to identify difficulties in distinguishing between word formation methods. The material presentation places special emphasis on the challenges of determining word structure while considering its synchronic rather than diachronic connections, on a range of regular alternations occurring at morphemic boundaries, and on the need for partial phonetic transcription, which reflects the phonetic realisation of the letters Я, Ю, Є, Ї, thereby indicating morphemic boundaries. The article also explores ways to establish motivational relationships for the successful identification of base words, the necessity of distinguishing between inflexion and word formation, and the differentiation of derivational means from structural components of the word.

Considering these issues in the study of morphemics and word formation will help future philologists and language teachers develop a deep understanding of orthography, methods and means of expanding the Ukrainian language, and the ways of its enrichment and flourishing.

Keywords: word structure, word formation, methods and means of word formation, educational curriculum for grades 5 and 6 of the New Ukrainian School (NUS), Ukrainian language textbooks for grades 5 and 6 of the NUS.

Вступ

Практика роботи зі студентами, які вступили на філологічні спеціальності педагогічного університету, досвід спілкування з учителями української мови й літератури закладів середньої освіти, попри їхню налаштованість на глибокі знання з усіх розділів українського мовознавства, засвідчує деякі прогалини у володінні теорією морфеміки й словотвору та навичками визначення будови слова і способів його творення.

Не викликає сумніву, що проблеми вивчення будови слова і словотвору в шкільній практиці й у підготовці вчителів-мовників є одними з **найактуальніших**, оскільки вони мають важливе значення для лінгвістичного розвитку учнів, розкривають широкі горизонти для систематичного розширення словника користувачів мови, розуміння нових семантичних смислів у лексемах. Розділи мовознавства «Морфеміка» і «Словотвір» у підручниках для педагогічних ЗВО відображають далеко не однозначні погляди авторів на систему морфем української мови, а тим більше на типологію дериваційних процесів і, зокрема, на набір словотворчих формантів (Бойко & Давиденко, 2014; Горпинич, 1999; Плющ, 2005 та ін). Досягнення лінгвістичної науки, звісно, не можуть повною мірою бути презентовані в підручниках для закладів середньої освіти, матеріал там викладається на традиційних теоретичних засадах і адаптований до вікових особливостей учнів, але й у такому викладі знаходимо недоречності й неточності, які гальмують якісну підготовку учнів. Настанови щодо методики навчання учнів морфеміці й словотвору викладені в низці підручників та методичних посібників для студентів і вчителів (Олійник та ін., 1989; Біляєв & Пентилюк & Мельничайко, 1987; Караман, 2000; Плющ, 2005; Пентилюк, 2004; Передрій, 2004; Сікорська, 2000 та ін.). На жаль, добірка цих посібників в останні роки практично не оновлювалася, опубліковано тільки низку статей

методичного характеру, тому деякі питання лишаються недостатньо висвітленими.

Мета цієї статті – привернути увагу студентів та вчителів-мовників до деяких важливих проблем морфеміки й словотвору, сприяти виробленню окремих навичок розбору слова за будовою й визначення дериваційних процесів у сучасній українській мові.

Предмет дослідження – складні питання морфемного й словотвірного аналізу на уроках української мови в закладах середньої освіти.

Завдання статті: виокремити складні проблеми, що супроводжують вивчення будови слова й способів його творення; описати деякі недоречності у викладеному в підручниках для середньої школи матеріалі, який стосується набуття навичок відповідного аналізу слів; акцентувати на алгоритмах розбору слова за будовою; з'ясувати труднощі у розрізненні способів словотворення.

Методи дослідження

Основним є метод спостереження, що дав змогу простежити прогалини в знаннях з морфеміки і будови слова випускників середньої школи, які стали студентами, що здобувають вищу філологічну освіту; залучено також порівняльний метод для встановлення сутності матеріалу, викладеного в різних шкільних підручниках, та метод зіставлення теоретичного матеріалу наукової літератури з даними, наведеними в підручниках.

Виклад основного матеріалу

За шкільною програмою, як відомо, тема «Будова слова і орфографія» вивчається в 5 класі, а «Словотвір і орфографія» в 6-му, однак на цьому вивчення морфеміки й словотвору не завершується: під час вивчення частин мови поглиблюється поняття про особливості їхньої словозміни і способи творення, вдосконалюються навички морфемного і словотвірного розборів. У старших класах до цих тем повертаються, але вже через призму вдосконалення знань з мови, зокрема з орфографії, комунікативних навичок, збагачення словникового запасу, культури мовлення тощо.

Не новина, що теми «Будова слова» та «Словотвір» для учнів є одними з найважчих. Можливо, рамки навчальної програми (надто стислий виклад теоретичного матеріалу та незначна кількість занять

для його практичного засвоєння) не дають належного навчального ефекту. Однак проблемні питання, що потребують пильної уваги вчителя, лишаються часто не вирішеними. Дозволимо собі прокоментувати деякі з найголовніших із них.

Почнемо зі, здавалось би, нескладного питання, які групи (чи класи) слів змінювані, а які незмінювані. Аналіз підручників для 5 класу НУШ виявив неповний або навіть викривлений перелік таких слів. Наприклад, у підручнику авторства Заболотних серед незмінюваних не названі дієприслівники (Заболотний & Заболотний, 2017: 47), а в підручнику О. Авраменка сказано, що до незмінюваних належать прислівники й частина іншомовних слів (Авраменко, 2022: 59), а далі пропонується вправа із завданням визначити закінчення, і серед слів наведено інфінітиви. Учень опиняється перед дилемою: визначити закінчення в інфінітиві чи вважати інфінітив прислівником?

Відомо, що учні часом плутають поняття «кінець слова» і «закінчення»: вважають закінченням і -И (*роб-и, пиш-и*), і Й (*чита-й, малю-й*), сюди ж відносять і суфікс початкової форми -ТИ (*би-ти, роб-и-ти*), а також суфікс -ІЙ, що омонімічний до закінчення прикметників м'якої групи (*пал-ій, крут-ій, нос-ій*). Особливо часто називають закінченнями суфікси прислівників (*біг-ом, у-гор-і, в-перш-е, виш-ч-е*), плутаючи з відмінковими формами іменних частин мови (*БГом, у гор-і, в перш-е, виш-ч-е*). Тому, визначаючи будову слова, слід привчити учнів починати з визначення того, чи змінюване це слово, а далі, якщо воно змінюване, виокремити закінчення, особливо важливо це під час аналізу дієслівних форм, бо особові й родові закінчення дієслів учні виділяють край важко. Наприклад, у формах *пишемо, пишеться, писатимемо, пиши, пишійть, писала* виділяють як закінчення *-мо, -ла, -ть, -тимемо* й багато інших надуманих варіантів.

Учні ознайомлені з деякими правилами чергування в основах слів, тому визначення основи (чи кореня) у випадках *писати – пиши, мазати – мажу* не викликає якихось труднощів, але чомусь підручники обходять увагою такі поширені чергування в коренях слів, як губні з губним + Л, губні з губним + Й або чергування СТ, СК / ШЧ (Щ), й учні неправильно визначають будову слів типу *приголублю, замовлю, замовлення, оформлення*, вважаючи -Л- тут суфіксом, а в словах *товщений, вищий* взагалі не можуть визначити будову. До слова, коли учні вже знатимуть фонетику і фонетичну транскрипцію, слід

було б їм відкрити очі на те, що букви, які позначають два звуки, часто несуть інформацію про правильну будову слова і спосіб творення, а не спотворену від нерозуміння того, що морфемні шви треба записувати частковою фонетичною транскрипцією або розмежовувати такі морфи у вимові під час усного розбору. Наприклад, у словах *міжгір'я*, *сміється*, *приваблюють* будова *між-гір-й-а*, *смій-еть-ся*, *привабл'-уй-уть*. Слова з подовженими звуками, що позначаються двома буквами, часто мають морфемну межу між цими буквами: *колос-с'-а*, *без-сил'-л'-а*, *уз-виш-ш'-а*, *зіл'-л'-а*, *без-сон-н'-а*, *сміт-т'-а*, але, звісно, одна морфема криється за довгим звуком у таких випадках, як *на-гад-ува-нн'-а*, *по-краш - ч-а-нн'-а*, *о-чік-ува-нн'-а*.

Слід також мати на увазі морфонологічні явища на морфемних швах, щоб уникнути неправильного членування слова, під час виконання розбору за будовою слова та й визначення словотворчого засобу. Це передусім чергування (регулярні й нерегулярні, слова з нерегулярними чергуваннями, напевне, не варто давати учням для аналізу), інтерференція (накладання морфем), інтерфіксація (наращення морфем), елізія (усічення твірної основи), гаплогія (скорочення схожих елементів морфем, розташованих поруч).

Щодо визначень суфікса і префікса, які подають підручники, теж важко погодитися, бо не згадується, що, крім творення слів з новим значенням чи відтінком значення, ці афікси можуть ще утворювати форми слів – *прийшо-в*, *прийш-л-а*, *зробл-ен-ий*, *зблід-л-ий*, *на-писати*, *най-дорож-ч-ий*, *швид-ш-ий*, *під-ніс-ши*. Не зовсім коректні наводяться й приклади суфіксів для творення дієслів – *нос-и-ти*, *крич-а-ти*, *кер-ува-ти* (Авраменко, 2022: 66). Допитливий учень запитає: А від чого вони утворені? Або треба пояснювати, що в низці непохідних дієслів виділяються тематичні суфікси, які не є словотворчими чи формотворчими, або не давати таких прикладів, а навести абсолютно семантично прозорі похідні дієслова, наприклад: *фарб-ува-ти*, *тепл-і-ти*, *мужн-і-ти*, *сюсар'-ува-ти*, *каприз-ува-ти*, *комп'ютер-изува-ти*. Поширена проблема, коли учні не можуть провести межу між інфінітивним суфіксом -ТИ й попереднім дієслівним суфіксом, часто визначають неіснуючі суфікси *-ати*, *-ити*, *-іти*, *-вати* тощо.

Учні часто припускаються помилок, з'єднуючи між собою суфікси (наприклад, визначають у слові *зайченятко* суфікс *-енятк-* або *-ятк-*, насправді ж тут три суфікси — *-ен-*, *-ят-*, *-к-*). Помилково

визначають суфікси в словах, де їх немає (наприклад, за аналогією до суфікса в слові *свіж-ин-а* чи *дич-ин-а* виокремлюють суфікс у словах типу *глина*, *слина*, хоча добір спільнокорених слів засвідчує непохідність цих слів на синхронічному рівні. Або ж у словах *марка*, *голка*, *краватка* виділяють суфікс *-к-*, як у словах *книж-к-а*, *річ-к-а* тощо чи у словах *олівець*, *стілець*, *палець* виділяють суфікс *-ець*, як у словах *оборон-ець*, *україн-ець*, *мудр-ець*, *промов-ець*, а в словах *міраж*, *пейзаж*, *віраж* – суфікс *-аж*, як у слові *тоннаж*, що теж не відповідає дійсному стану речей. У науковій літературі такі елементи називають субморфами – щось схоже на морф, але входить до складу кореня і значення не має. Поширеною помилкою є поділ деяких префіксів на два, хоча там історично давно відбувся процес перерозкладу межі між колишніми двома префіксами та їхнє об'єднання в один: *обез-главл-ен-ий*, *недо-о-цін'-ува-ти*, *зне-вір-и-ти-ся*.

У зв'язку з цим звертають на себе увагу помилки в доборі слів з однаковими морфемами, спричинені омонімією морфем. Хоча це питання, звісно, в програмі не закладене, але учням слід пояснювати, що зовні однакові частини слова (формально однакові) можуть мати різні значення, а тому не можна вважати однаковими за будовою слова *заширокий* і *зарічний*, *нашкірний* і *накреслений*, *гумка* і *артистка* чи *стійкий* і *відерко*, *вершок* і *молоток*, *намистина* і *телятина* чи *новина*, *надзвичайний* і *надхмарний*, *басище* і *вогнище*, *барвистий* і *гімназист*, *цегельня* і *метушня*, *мовник* і *довідник*, *товстун* і *красуня* чи *товстун* і *бігун*.

Якось прикро автори підручників обійшли те, що ми називаємо постфікс, наперед, це постфікс *-ся*. За його участі існує величезна кількість дієслів. Чомусь бояться його назвати постфіксом, а до суфіксів його складно віднести, бо стоїть після закінчення, а не як суфікс – після кореня чи іншого суфікса. Тому складним для учнів видається розбір за будовою слова *в'ється*, *купається*, *розлітаються* тощо. Про постфікси в займенниках *хто-небудь*, *який-небудь*, *що-небудь*, *хтось*, *котрийсь* загалом щось важко порадити, бо чинний «Український правопис» визначає їх як частку, що пишеться з дефісом (*-небудь*) та частку, що пишеться разом (*-сь*). Укладачі правопису ігнорують той факт, що в складі слова можуть бути тільки одні значущі елементи – морфи, аж ніяк не службові слова – частки, тим більше, що *-небудь* і *-сь* як окремі слова не функціонують. Те саме стосується й правопису

префіксів *будь-*, *казна-*, *хтозна-*, *бозна-* та *аби-*, *де-*, які теж необачно віднесені до часток.

Навчаючи учнів окреслювати будову слова, слід пропонувати для аналізу тільки ті слова, які мають живі мовні зв'язки з собою подібними – спільнокореновими. Якщо ж треба звернутися до діяхронії – до шляхів походження слова й процесів розвитку його будови, то слід наголосити на тому, що це вже історія слова, якою займається інша галузь мовознавства – не сучасне мовознавство у вигляді морфеміки і словотвору чи морфології, а етимологія. Ці питання цікаві для учнів, але, напевне, в позаурочний час, бо до програми вони не входять. Якщо учень у доборі спільнокоренових слів переходить межу сучасної мови і заглиблюється в етимологію, слід його повернути до теми уроку, зробивши певний коментар. Наприклад, у пошуку спільнокоренових слів до слова *синиця* можуть дібрати *синій*, але синиця – не пташка синього кольору, це не синець, тобто живих семантичних зв'язків тут немає, слово непохідне. Те саме зі словом *народ* – добирають спільнокореневі *рід*, *родити*, *народити* але народ – це не просто те, що народили, а сукупність людей, слово непохідне. Чи слово *ошийок*, яке тільки етимологічно пов'язане зі словом *шия*, а натепер є непохідним. Або *кориця* має етимологічний зв'язок зі словом *кора*, чи *гребінь* – етимологічно пов'язаний з назвою дії – *гребти*, *гresti*, але на сьогодні вони непохідні.

Окремо хотілося б зупинитися на розборі прислівників. Більшість із них, як відомо, похідні, але багато які мають затемнену внутрішню форму, непродуктивні на сьогодні словотворчі засоби, тому учням важко встановити їхню будову (*вряди-годи*, *у стократ*, *доценту*, *навпомацки*, *почасті* тощо), особливо, коли прислівники пишуться окремо, тобто в основі лежать прийменниково-іменникові конструкції й процес адвербіалізації не завершився. Радили б учителям добирати для аналізу такі, що мають прозорий зв'язок з твірним словом – *звечора*, *насилу*, *наново*, *нехотя*, *весело*, *опівночі*, *вдвох*, *додому* тощо.

Наступна проблема – це розрізнення основи слова і твірної основи. Переходимо, власне, до питань словотвору, який вивчається в 6 класі. Вивчаючи будову слова, учні засвоюють, що основа слова – це частина його без закінчення, і тут особливих проблем немає, крім уміння вирізнити закінчення в змінюваних словах певної парадигми

(відмінково-числової, особової чи родової), але, навчаючи учнів словотвору, слід акцентувати на особливостях твірної основи, яка часто не збігається з основою слова, а якщо і збігається, то це одиниці різного порядку, різного функціонального навантаження – твірна основа слугує для творення слів з новим лексичним значенням або його відтінком. Визначення будови слова й способів його творення – різні завдання. Учні слід привчити до того, що словотвірний аналіз, пошук твірного слова і, відповідно, твірної основи треба здійснювати, поставивши слово в початкову форму, простежити утворення нового слова, а не словоформи, інакше учні до твірної основи помилково відносять інфінітивний суфікс *-ти*, формотворчі суфікси минулого часу *-л-*, *-в-* та нульовий суфікс, суфікси творення вищого ступеня порівняння прикметників і прислівників *-ш-*, *-иш-*, *-ч-* та суфікси дієприкметників (*-уч-*, *-ач-*, *-л-*, *-ен-*, *-н-*, *-т-*) і дієприслівників (*-учи-*, *-ачи-*, *-ши-*, *-виш-*) й суфікси четвертої відміни іменників *-ат-*, *-ен-*. На жаль, автори підручників оминають увагою ці факти, а тому в пропонованих вправах трапляються випадки, що провокують помилки учнів.

Визначення твірного слова – одна з найскладніших проблем навчання учнів встановлювати спосіб словотворення. І тут основний акцент падає на розуміння вчителем такого поняття, як мотиваційні відношення в процесі словотвору, і, відповідно, на здатність учителя донести цю інформацію учням, навчити їх встановлювати хід словотвірного процесу. Визначаючи твірне слово, слід виходити з семантичних зв'язків між словами, з логічної мотивованості лексичного значення похідного й твірного слів, і в жодному разі не йти за зовнішньою подібністю твірної основи до якогось слова, інакше учні замість пошуку твірного слова починають добирати спільнокореневі слова. Наприклад, слово *привокзальний* зовнішньо дуже схоже на слово *вокзальний*, тільки що з префіксом *при-*, і тому виникає бажання визначити тут префіксальний спосіб творення, але *привокзальний* означає «той, який при вокзалі», тобто мотивується не прикметником *вокзальний*, а іменником *вокзал*, отже, і спосіб творення – префіксально-суфіксальний. Або ж *залізобетонний* – це не *залізний* і *бетонний*, а той, який виготовлений із залізобетону, тобто маємо не основоскладання, а суфіксацію. Чи *далекоглядність* утворена не від *далеко глядіти*, а від прикметника *далекоглядний*, бо *далекоглядність* – це опредметнена

ознака, суфікс *-ість* завжди творить іменники від прикметників. Чи, наприклад, слова *маловживаний*, *малозаселений* схожі за будовою на *малосімейний*, *малокаліберний*, але утворені вони різними способами: два перших – лексико-синтаксичним способом (зрощення), а два других – основоскладання + суфіксація.

Учням слід пояснити, що наявні в слові префікси і суфікси не завжди є словотворчими для конкретного аналізованого слова, вони могли бути в слові, яке стало твірним для аналізованого, а тому не беруть участі в словотворенні. Наприклад, у слові *перевезення* є префікс *пере-* і суфікс *-енн'*, але слово утворилося тільки суфіксом, бо твірним виступає дієслово *перевезти* (*перевезення* – це, коли *перевозять* чи *перевезли щось*). Досить часто учні неправильно визначають спосіб творення таких слів, як *вихід*, *перехід*, *перебіг*, *наклад*, як префіксальний, оскільки виділяють у складі слова префікс і корінь, який може бути співвідносний з окремим словом (*хід*, *біг*, *клад* тощо), тому треба їм пояснювати, що в кожному разі слід дивитися не на склад слова, а застосовувати логічні мотиваційні зв'язки – ставити елементарне запитання: *вихід* – це що таке? Логічна відповідь: це там, де виходять, *перебіг* – це що таке? Логічна відповідь: це коли якийсь процес перебігає. *Перегони* – це що таке? Коли хтось когось переганяє. Тобто у відповіді, якщо вона логічна, буде обов'язково критися твірне слово. І далі висновок – спосіб творення безафіксний (за наукового підходу – спосіб нульової суфіксації).

Крім того, учні мають усвідомити, що одночасно двома префіксами чи суфіксами слова не утворюються. Дві однакових морфеми у слові означають, що був попередній крок у словотворенні, маємо продукт словотвірного ланцюжка. Наприклад, слово *учительська* має у своєму складі три суфікси, і кожен із них засвідчує попередню ланку у словотвірному ланцюжку: *учительська* утворилася від *учитель*, *учитель* – від *учити*, *учити*, хоча і непохідне, але має дієслівний тематичний суфікс *-и-*. Або ж слово *обмежувальний* утворилося від дієслова *обмежувати*, яке у свою чергу утворилося від слова *межа* (встановлювати *межу* – *обмежувати*). Чи слово *загальмованість*, яке утворилося від прикметника *загальмований* (дієприкметникового походження), що у свою чергу утворився від дієслова *загальмувати*, а воно від *гальмувати*, а вже *гальмувати* – натискати на *гальмо* – від іменника *гальмо*).

Слід звернути увагу й на таке явище, як подвійна мотивація. Вона трапляється зрідка й полягає в тому, що існує вибір між двома твірними словами за умови, що існують логічні мотиваційні відношення в обох випадках, тобто подвійність мотивації справедлива. Наприклад: *забіліти* – «почати біліти» чи «ставати білим»; *позаштатний* – «поза штатом» чи «той, що перебуває поза штатним розписом»; *перенапруга* – «перевершення напруги» чи опредметнена назва дії перенапружити; *непереконливий* – «протилежний до переконливий» чи «той, який не може переконати» тощо. Відповідно, і словотворчі засоби й навіть спосіб словотворення змінюються.

Слід також зважати на випадки розбіжності між структурною (формальною) і семантичною похідністю: похідне слово логічно (семантично) мотивується однією частиною мови, а формально – іншою. У цьому разі спосіб словотворення встановлюємо за формальним показником – словотворчим афіксом. Наприклад, *по-харківськи* – «як у Харкові», але формально утворено префіксом *по-* + суфікс *-ому* від прикметника *харківський*, так само *по-січневому* – «як у січні», але формально від прикметника *січневий*, чи *людно* – «коли багато людей», а формально від *людний*.

Висновки

Підсумовуючи викладене, припускаємо, що матеріал у пропорованих для НУШ підручниках 5 і 6 класу потребує доопрацювання з урахуванням тих недоречностей, які трапляються як у викладі теоретичних положень, так і в пропорованих вправах.

Важливим вважаємо поглиблення знань учителів української мови з низки проблем розбору за будовою слова, а особливо зі встановлення способів словотвору за допомогою пошуку мотиваційних відношень між твірним і похідним словом, що має вилитися в результативне навчання учнів із цих програмних тем, що у свою чергу сформує глибокі знання зі способів і засобів розбудови української мови, шляхів її збагачення й розквіту.

У цій статті ми торкнулися питань вивчення морфеміки і словотвору в середніх класах. Окремої уваги заслуговує робота із вивчення шляхів поповнення лексики української мови, її розвитку, звернення до історії становлення словника українців, на що скерована, зокрема, програма 9-го класу. У 10-му класі, як відомо, акцентується, серед

іншого, на стилістичних можливостях засобів словотвору. Перспективними вважаємо науково-методичні розвідки, у яких висвітлюються важливі аспекти навчання учнів української мови у старших класах.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Авраменко, О.** (2022). *Українська мова. 5 клас*. Узято з <https://pidruchnyk.com.ua/1643-ukrainska-mova-avramenko-5-klas-2022.html> 2. **Біляєв, О. М.,** Пентиліук, М. І. & Мельничайко, В. Я. (1987). *Методика вивчення української мови в школі: монографія*. Київ: Радянська школа. 3. **Бойко, В. М.** & Давиденко, Л. Б. (2014). *Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навчальний посібник*. Київ: «Академвидав». 4. **Горпинич, В. О.** (1999). *Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навчальний посібник для студентів філол. спец. вищ. закл. освіти*. Київ: Вища школа. 5. **Заболотний, О.** & Заболотний В. (2023). *Українська мова. 6 клас*. Узято з <https://pidruchnyk.com.ua/2591-ukrmova-6-klas-zabolotnyi-2023.html> 6. **Караман, С. О.** (2000) *Методика навчання української мови в гімназії: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти*. Київ: Ленвіт. 7. **Олійник, І. С.,** Іваненко, В. А., Рожило, Л. П. & Сорик, О. С. (1989). *Методика викладання української мови в середній школі*. Київ: Вища школа. 8. **Пентиліук, М. І.** (Ред.) (2004). *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник для студ. філол. фак. університетів*. Київ: Ленвіт. 9. **Передрій, Г. Р.** (2004). Вивчення складних питань шкільного словотвору. *Дивослово*, 2, 29–34. 10. **Плющ, М. Я.** (2005). *Граматика української мови*. Ч. 1: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник для студ. філол. спец. вищ. закл. освіти. Київ: Вища школа. 11. **Сікорська, З. С.** (2000). *Сучасна українська мова. Словотвір і морфеміка: навчальний посібник для студ. філол. фак. університетів та педінститутів*. Луганськ: Альма матер.

REFERENCES

1. **Avramenko, O.** (2022). *Ukrainska mova 5 klas. [The Ukrainian Language, Grade 5]*. Retrieved from <https://pidruchnyk.com.ua/1643-ukrainska-mova-avramenko-5-klas-2022.html> 2. **Biliaiev, O. M.,** Pentyliuk, M. I. & Melnychaiko, V. Ya. (1987). *Metodyka vyvchennia ukrainskoi movy v shkoli: monohrafiia [Methods of Teaching the Ukrainian Language at School]: A Monograph*. Kyiv: Radianska shkola. 3. **Boiko, V. M.** & Davydenko, L. B. (2014). *Hramatyka ukrainskoi movy. Morfemika. Slovtvir. Morfolohiia: navchalnyi posibnyk [Grammar of the Ukrainian Language. Morphemics. Word Formation. Morphology]: A Study Guide*. Kyiv: «Akademydav». 4. **Horpynych, V. O.** (1999). *Suchasna ukrainska literaturna mova. Morfemika. Slovtvir. Morfonolohiia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv filol. spets. vyshch. zakl. osvity [Modern Ukrainian Literary Language. Morphemics. Word Formation. Morphology]: A Textbook for Students of Philology*. Kyiv: Vyshcha shkola. 5. **Zabolotnyi, O.** & Zabolotnyi V. (2023). *Ukrainska mova 6 klas. [The Ukrainian Language. Grade 6]*. Retrieved from <https://pidruchnyk.com.ua/2591-ukrmova-6-klas-zabolotnyi-2023.html> 6. **Karaman, S. O.** (2000) *Metodyka navchannia ukrainskoi movy v himnazii: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv osvity [Methods of Teaching the*

Ukrainian Language in a Gymnasium]: A Textbook for Students of Higher Educational Institutions. Kyiv: Lenvit. 7. **Oliinyk**, I. S., Ivanenko, V. A., Rozhylo, L. P. & Soryk, O. S. (1989). *Metodyka vykladannia ukraïnskoi movy v sereðnii shkoli* [Methods of Teaching the Ukrainian Language in Secondary School]. Kyiv: Vyshcha shkola. 8. **Pentyliuk**, M. I. (Red.) (2004). *Metodyka navchannia ukraïnskoi movy v sereðnikh osvïtnikh zakladakh: pidruchnyk dlia stud. filol. fak. Universytetiv* [Methods of Teaching the Ukrainian Language in Secondary Educational Institutions]: A Textbook for Students of Philological Faculties of Universities. Kyiv: Lenvit. 9. **Peredrii**, H. R. (2004). *Vyvchennia skladnykh pytan shkilnoho slovotvoru. Dyvoslovo – Divoslovo*, 2, 29–34. 10. **Pliushch**, M. Ya. (2005). *Hramatyka ukraïnskoi movy. Ch. 1: Morfemika. Slovtvir. Morfolohiia*: pidruchnyk dlia stud. filol. spets. vyshch. zakl. osvity [Grammar of the Ukrainian Language. Part 1: Morphemics. Word Formation. Morphology]: A Textbook for Students of Philological Specialties of Higher Education. Kyiv: Vyshcha shkola. 11. **Sikorska**, Z. S. (2000). *Suchasna ukraïnska mova. Slovtvir i morfemika: navchalnyi posibnyk dlia stud. filol. fak. universytetiv ta pedinstytutiv* [Modern Ukrainian Language. Word Formation and Morphemics]: A Textbook for Students of Philological Faculties of Universities and Pedagogical Institutes. Luhansk: Alma Mater.

Олексенко Олена Андріївна – кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри української мови імені професора Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; вул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, Україна.

E-mail: oleksenkoelena@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-6541-8040>

Oleksenko, Olena – Candidate of Philological Sciences (Ph.D.), Full Professor, Professor at the Professor L. Lysychnenko Ukrainian Language Department, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University; 29 Alchevskikh st., Kharkiv, 61002, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10 лютого 2025 року

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Олексенко О. А. Проблеми вивчення будови слова і словотвору в закладах середньої освіти. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди* / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2025. Вип. 62. С. 201–212. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2025.62.17>

APA: Олексенко, О. А. (2025). Проблеми вивчення будови слова і словотвору в закладах середньої освіти. *Лінгвістичні дослідження*, 62, 201–212. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2025.62.17>